

„Die mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien.”

Jezus zeide tot hem: Ben ik zoo langen tijd met uleden, en heb ik u niet gekend, Philippus? Die mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien; en hoe zegt gij: Toon ons den Vader? Joh. 14: 9.

Meer dan eens vloeiden van Jezus lippen uitdrukkingen, verklaringen, woorden, die u nog bij 't lezen huiveren doen, en doen terugdenken, ... *tenzij ge Hem aanbidt.*

Zoo, wanneer Jezus tot u en tot een ieder zegt: „Wie zijn vader of zijn moeder liefheeft boven mij, is mijns niet waardig.”

Denk u dat iemand in onze dagen op een vergadering, op een meeting zoo iets uit dorst roepen, elk hoorder zou immers aan waanzin denken. Of erger nog, als iemand u woon-vertrek binnentrad, en aldus uw kind in uw bijzijn toesprak, zou het u niet bedacht doen zijn op het zekerst middel om dien bedraver van uw kind vooruitaan van uw kind af te houden?

Toch sprak Jezus aldus; en ge prent het zelf uw kind in, dat het zoo waar is, en zoo zijn moet, ... *omdat ge Hem aanbidt.*

En juist zoo staat het met wat Jezus Philippus antwoordde: „Wie mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien.”

Hier dezelfde stuiting. Wie zoo sprak, houdt ge pogen onschadelijk te maken door hem onder de waanzinnigen weg te leiden, ... *tenzij ge zelf God in hem eert en aanbidt.*

Keuze blijft ook hier niet. Tegen een schepsel, met zulk een Godtergende pretentie optredend, zou de publieke opinie onder elk nog niet aan alle religie afgestorven volk, om maatregelen tot afweer vragen. Maar dan ook omgekeerd, nu hier geeft een echo, een Amen op dat aangrijpende zeggen van Jezus... *omdat gij zelf Hem aanbidt.*

Daar hangt het dus aan. Het Sanhedrin, de gliddende Jood op 't gerechtsplein te Jeruzalem, handelden op hun standpunt logisch, toen ze in Jezus een Godslasteraar zagen en Hem uitwierpen, *zoolang ze zagen Hem niet aanbaden.*

Zoolang hun oog voor Jezus goddelijke majesteit gesloten bleef, konden ze niet anders. En hun fout, hun zonde, hun doodelijke schuld, was niet dat ze Jezus uitwierpen, maar dat dat ze God niet in hem zagen. D. w. z. dat ze wel den mond over God vol hadden, maar toen God in Jezus voor hen trad, God niet kenden, en loochenden dat het God was.

En zoo is het nog.

In tijden als het godsdienstig waarnemingsvermogen verhelderd wordt, zien weer duizenden God in Jezus, die het vroeger niet ontwaarden. En omgekeerd, in tijden als de onze, nu het godsdienstig waarnemingsvermogen beperkt en verzwakt is, sterft de massa aan dat geloof af, en paait zich met van Jezus andere eere-titels te geven, als daar zijn: de ideaal-mensch, het toonbeeld van echte vroomheid, de held des geloofs, de martelaar voor een heilige zaak. Altemaal woorden en nog maals woorden om de conscientie te sussen, en toch maar te ontwijken dat eenig ware waartoe het komen moet, dat ze met Thomas neerknielen en in heilige bewondering uitroepen: *Mijn Heere en mijn God.*

Voltaire viel in de razernij der vermetelheid, toen het *finfinisme* uit zijn roekeloze pen vloeide. En toch, Voltaire was kloeker geest dan die halve geesten, en in den wroel der zaak staan die halven, waar Voltaire stond.

Ook zij gelooven niet, dat wie Jezus zag, God zag. Alleen maar, ze wagen het niet uit te spreken, hoe dan te oordeelen over Jezus, die dit toch zoo zeggen durft.

Dat zien van God in Jezus is de hoogste daad waartoe 's menschen geest komen kan.

Velen nemen dit zoo aan als kind, denken er niet veel over na als ze ouder worden, en laten voorts die overtuiging, onverwerkt en zonder aanpassing aan hun later ontwikkelde bewustzijn, in dat bewustzijn als iets vreemdsoortigs rusten.

Te hard moogt ge hierover niet oordeelen. Velen kunnen niet verder komen. Hun hand grijpt niet verder. En het kinderlijk geloof kan ook aan zulk een onvoltooid overtuiging een zedelijke kracht ontleenen, die hooge waardij bezit.

Maar de welgelukzaligen die tot warmer, in niger vroomheid worden ingeleid, kunnen daarin niet rusten. Zij sinnen, zij peinen, zij ondergaan gewaarwordingen en zielsveraringen, die hen dieper in het mysterie doch indringen, dan het zonder die zielsbezigheid, enkel door be-gripsondheid, ooit gelukt.

Het zien is voor hen nog iets anders dan het zien met het zinnelijk oog. Zelfs is dat zien met het zinnelijk oog niet het rijkste, niet het klaarste, niet het voltooide zien.

God zag eer wij zagen, zonder het oog der zinnen. Zuiver geestelijk en onmiddellijk.

Toen nu God ook dat zien aan den mensch toebedeelde, en toebedeelde in de schepping naar zijn eigen beeld, kon het niet anders of dat zien moest ook in den mensch oorspronkelijk een geestelijk, innerlijk, onmiddellijk zien zijn. En alleen omdat God den mensch ook met een lichaam bekleedde en deswege in een zinnelijke wereld plaatste, forceerde Hij hem den oogappel om die wereld te zien.

Doch ook daarvoor alleen, voor niets anders. En dientengevolge kon dit zinnelijk oog voor geen ander zien, dan voor het bezien van die *zinnelijke* wereld dienst doen. Voor die andere, diepere, veel rijkere, veel meer omvattende wereld, die niet zinnelijk is, kon daarentegen dat oog in zijn lichaam hem niets baten. Daarvoor ontving hij een ander oog, het oog in zijn ziel, waarvoor het oog in zijn lichaam slechts hulp-dienst deed als ondergeschikt instrument.

Twee werelden aldus: de geestelijke wereld en de zinnelijke wereld, en in verband hiermede tweeziende: het oog in de ziel en het oog in het lichaam. En dienvolgens tweeziende zien, het zien onmiddellijk in den geest, en het zien mid-dellijk door uw oogappel. Een zien van binnen, en een zien naar buiten.

Een denkbeeldig zien, waarvan we nog steeds zoo klaar beseft hebben, dat niets gewoner is dan het zeggen: „Ziet ge nu wel dat ik gelijk heb”, waarbij het zien slaat op iets dat gezegd, be-rekend, uitgelegd, en niet op iets dat getoond is aan het zinnelijk oog.

In Jezus den Vader te zien was uiteraard geen primitieve daad van het zinnelijk oog. God is een geest. Wie in Jezus den Vader zoo zien, moest derhalve in Jezus dien Geest zien die God is.

In zooverre kan er uit dien hooft hier niet

anders dan van een *geestelijk* zien met het oog der *ziel* sprake zijn.

Eerst ontwaart ge dan in Jezus iets geestelijks, gelijk in andere heilige personen. Bij verder ingluren in zijn verborgen wezen, ontwaart ge dat dit geestelijke in Jezus hooger staat dan in iemand anders, en in hem klaarder, voller, rijker is.

Doch ook dit verklaart u Jezus nog niet.

Hooger, rijker, voller geestelijkheid dan in anderen en in de besten, zegt u nog niet genoeg. Er ontluit zich in Jezus nog een onpeilbaarder diepte, zoodat ge ten leste bekennen moet, dat in Jezus het geestelijke leeft en schittert, rijker dan uw besef en uw begrip het u als mogelijk stelden.

Zoo gaat het in Jezus over het mogelijk ge-achte heen, boven het denkbare uit, en aldus glijdt uw geestelijke waarneming bij Jezus van-zelf in het oneindige over. Ge onderscheidt niet meer. Het is op den achtergrond van zijn wezen het eeuwig volkomene dat u tegenschittert. En nu verschuift het alles voor u zielelijk. Ge zijt uit het eindige ongemerkt in het oneindige over-gegaan, en aldus voelt, aldus tast ge, dat het God zelf is, dien ge ontwaart, ontwaart door Jezus heen en in Jezus, en ge knielt neder, en ge aanbidt.

Toch is deze uw gewaarwording daarom niet los van wat uw zinnelijk oog ziet in het *vleesch-gevoerde* Woord.

Ge scheidt, om alzo in Jezus in te dringen, niet zijn geest af van zijn persoonlijke ver-schijning. Ge denkt u het lichaam niet weg om tot de ziel door te dringen, maar ge neemt Jezus gelijk hij was, sprak, optrad en werkte. Het is één verschijning, één geheel, één my-sterie dat voor u staat.

En gelijk reeds onder ordinaire menschen soms een oogenblik komt, dat ze beginnen door te stralen, en op hun gelaat, in hun oog, om hun lippen, in hun woord, in hun optreden, in hun daad hun ziel laten doorschijnen, zoodat ge door de uitwendige gestalte heen ziet in het innerlijke, — zoo was het nog veel sterker bij Jezus en bij Jezus altijd.

Zijn verschijning moet overweldigend zijn ge-weest. De indruk dien hij maakte, moet hebben verrast. En als ge u indenkt, wat ziel er in dat heilig oog lag, wat uitdrukking er in de ge-luistertrekken uitkwam, en wat zieletoon in zijn woord werklonk, dan voelt ge terstond, hoe de lichamelijke verschijning bij Jezus geen hinder was om tot het Goddelijke in hem door te dringen, maar veeleer voortrug om het te naderen. Het was of door Jezus God-zelf in de zichtbare wereld uitkwam, al wie hem zag uitnodigend en ver-lokkend, om God in hem te bewonderen en te aanbidden.

Ware, toen Jezus op aarde verscheen, de mensch nog als voor den val in het paradijs geweest, ieder mensch zou in Jezus terstond ten volle God gezien hebben.

Nu met het verduisterd zielsog van den zondigen mensch kon dit niet; het was onmo-gelijk. God was daar in Jezus, maar de wereld kon het niet zien. Er lag een blinddoek op het oog van de ziel. En eerst als God-zelf den mensch die blinddoek van het zielsog lichtte, zag die mensch God in Jezus.

Dat oog in de ziel is in de ziel niet een apart iets. Veeleer is dat oog de samenvatting van alle vermogens in de ziel die dienen om te ontwaaren, bewust te worden, te ontdekken en te genieten. Dat geestelijk zien is een voelen, een ontwaaren, een gewaarworden met alle krachten die in de ziel sluimeren. Het is een wakker worden van heel de menscheleke natuur in ons, die naar het beeld van God geschapen, op haar oorspron-kelijk beeld teruggaat, den samenhang tusschen beeld en oorspronkelijk, en tusschen beeld en afdruksel klaar opvangt, afdrukt in het eigen zelfbeseft, en alzo God kent met een innerlijk kennen.

Zoo nu heeft alleen de menscheleke natuur in Jezus God ten volle gegrepen en gekend. In een legelijk onzer is niet de menscheleke natuur, maar die natuur in één variatie, in één bij-sonderen, bepaalden vorm. In Jezus was daaren-tegen die menscheleke natuur zelfs belichaamd. Daarom heette hij *de Zoon des menschen*. En vandaar dat Jezus niet alleen God was, maar ook als mensch alleen onder allen den Vader geheel greep en begreep.

„Niemand kent den Vader dan de Zoon, en wien het de Zoon wil openbaren.”

Ge kunt dus niet op u zelf staande, en aan uzelf-nen overgelaten, met uw innerlijk zielsbeseft God grijpen, en met het oog van uw ziel God zien. Dat kon en kan wel Jezus, maar gij niet. En voor u wordt de weg hietoe dan alleen ontsloten, als gij tot Jezus gaat, in Jezus' gemeenschap wordt opgenomen, zoodat gij levend lid wordt van dit myetieke lichaam waarvan Jezus het Hoofd is. En dan *ziet* ook gij niet alleen God in Jezus, maar komt God ook in u woning maken door den Heiligen Geest.

Want juist dat *inwonen* van God in u ziel, dat is voor u de ontsluiting van het Goddelijk mysterie aan uw eigen verborgen ik in uw he-lighe binnenste.

Philippus, den ik zoolang met u, en zegt gij nu nog: Toon mij den Vader!

Die mij gezien heeft die heeft den Vader ge-zien, in mij en door mij, uw Heiland!

Amsterdam, 15 Mei 1903.

Goddelijke eer.

Onze Roomsche polemici zijn er als de kippen bij, zoodra een graantje antipapisme te ontdekken valt.

Zoo de heer B., die ons de volgende vraag voorlegt naar aanleiding van een artikel over het gewaande „Afgodsbeeld”, dat de Vrije Universiteit er op na zou houden:

Zeer geachte Redactie!

Naar aanleiding van hetgeen ik lees in uw No. van 3 Mei, onder het opschrift Afgods-beeld, verzoek ik u beleefd doch dringend, mij te willen mededeelen, waar of wanneer ooit door iemand ter wereld aan een Mariabeeld of crucifix goddelijke eer werd bewezen.

Met de meeste achting,

Utrecht, 1 Mei 1903.

De heer B., houde ons ten goede, dat wij op deze polemiek niet ingaan.

Vooreerst niet, omdat de vraag onjuist is gesteld.

Door ons was alleen gezegd, dat onze Gereformeerde vadersen zulk een afkeer hadden van beeldenverering, dat zij zich

liever dood lieten martelen dan Goddelijke eere aan een crucifix te bewijzen.

Natuurlijk was dit gezegd van *uit hun standpunt*. En dat onze Gereformeerde vadersen de eer, die de Roomsche Kerk van hen eischte voor het beeld van Maria of het crucifix, weigerden, omdat zij daarin een afgoderij zagen, zal zelfs de heer B. niet ontkennen.

En ten tweede niet, omdat de heer B. hier vraagt naar den bekenden weg.

Wij weten uitnemend goed, dat de Room-sche dogmatici onderscheid maken tusschen *doulia* en *latreia* en daarmede trachten te ontkomen aan de klem van het tweede gebod. De eer aan de beelden bewezen is volgens de Roomsche Kerk geen Goddelijke eer en geldt niet het beeld, maar den per-sonen dien het beeld voorstelt.

De Gereformeerden hebben hierop echter steeds geantwoord: 1°. dat deze schoolse onderscheiding in de Schrift geen grond vindt; 2°. dat ze voor de practijk niets baat; 3°. dat op dezelfde wijze de heiden-sche afgoderij en de vereering der kalveren bij Israel kan worden goedgepraat.

Feit is, dat de Roomsche knielt voor Mariabeeld en crucifix en deze eer aan geen beeld en aan geen schepsel mag be-wezen worden.

Gij zult den Heere Uwen God aanbidden. Hem alleen, blijft het onwankelbare woord van Christus, waarop heel deze Roomsche practijk schipbreuk lijdt.

Een bezoek aan het zendings-hospitaal te Jogja.

De heer H. van Kol, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, heeft in het vorige jaar, van Februari tot Augustus, een groote reis gedaan door onze Oost-ladische bezittingen, waarbij hij zich als „eenig doel” had gesteld: „een studie van de economische toestanden, een onderzoek naar de leenuten en de goede hoedanighe-den van ons bestuur, kennismaking met de plaatselijke behoeften.” aldus „aanvullende het gedurende zijn 16-jarig verblijf op Java geleerde.” En thans heeft hij de resultaten van die studiereis, in den vorm van „re-ischetsen,” in het licht gegeven, in een boekdeel van 826 blz. groot-octavo-for-maat, onder den titel: „Uit onze Kolo-nien.”

In dit veelomvattende werk is ook het hoofdstuk (blz. 780—789), dat tot opschrift heeft: „Het Petronella-Hospitaal te Djokja,” en dat door zijn inhoud van genoegzaam belang is, om het, althans in hoofdzaak, hier over te nemen. Het is alleszins ge-schikt om dat hospitaal ook in onze kerken des te beter te doen kennen; ook in zijne betekenis voor het werk der Christelijke zending.

Niet alsof het in onze kerken nog weinig bekend zou zijn. Maar wat men er van weet, is meest afkomstig van voorstanders, vrien-den en geestverwanten; en al heeft men nu ook geen reden, dezulken te verdenken van een al te groot optimisme, het kan toch goed zijn, ook eens te hooren, wat er van die stichting gezegd wordt, wanneer een geheel anders denkende haar beschrijft en beoordeelt; vooral wanneer dit een man is, die met Indische toestanden goed bekend is, die slechts resultaten mededeelt van zijn eigen persoonlijk onderzoek, en die plechtig verklaart, dat hij bij al zijne onderzoekin-gen „erlijk getracht heeft de waarheid te vinden” (blz. 1).

Reeds het feit, dat de schrijver in deze zeer uitgebreide sociale studie niet slechts van ons Zendingshospitaal gewag maakt, maar zelfs een tiental bladzijden daaraan heeft toegewijd, is op zich zelf een getui-genis: een getuigenis voor de plaats die het inneemt in de schatting der Indische wereld. In het veelomvattende reisprogramma, dat de heer van Kol in een betrekkelijk zeer korten tijd, niet meer dan zes maanden, wilde afwerken, was een bezoek aan dat hospitaal toch ook opgenomen; en hij had er zelfs veel voor over, dit niet achter-wege te laten. Hij schrijft te dien aanzien (blz. 780):

Langs een groot Chineesch kamp, den drukken passagier van Magelang, en door een groote rijstvakte, leidde 6 Augustus 1902 mijn weg over de westelijke uitloopen van den Merapi naar Djokja. Zoo zielezame was ik te Moentlan uitgestapt, om na een kort rijde de heerlijkheden van den Boro Boedhoer en den tempel Mendoe te be-wonderen. Reeds was het vele jaren geleden, sedert ik een langdurig bezoek bracht aan dien Tempelberg, dat pronkjuweel van Boed-dhistische bouwkunst....

Thans zou ik zijn hooge kunstwaarde beter begripen; door leven en levenswijze gelouterd, zou ik beter het Boeddhistisch ideaal van rust en vrede verstaan. Het was een der voornaamste punten van mijn reis plan, ik had uitvoerige voorbereidende stu-dien gemaakt, doch „es war zu schön gewesen, es hat nicht sollen sein.” De plicht riep mij elders; ik had mijn tijd verbruikt voor de studie der ellende, voor kunstgenot was er geen plaats meer over in de korte spanne tijds, mij gegeven. Ik moest voorbij, voorwaans om alweder lijden te zien, doch ook de liefde, die ze naar krachten tracht te lenigen....

Maar veel meer nog dan het indirecte getuigenis, dat reeds in die belangstelling kan gehoord worden, is de inhoud zelf van dit hoofdstuk opmerkelijk. Uit het gansche boek blijkt genoegzaam, dat de schrijver op hetgeen hij zag ook critiek heeft geoeffend, en dan, waar hij stof vond tot afkeuring, deze geenszins terug-houdt. Zoo b.v., waar hij spreekt over „het civiele hospitaal te Bandoeng” (blz. 576—579), welk hoofdstuk eene doorlopende reeks is van zeer ernstige klachten over „dit gebrekkige hospitaal, een schande voor een beschaafde stad.” En nu maakt hij op het hospitaal te Jogja zelfs geen enkele aanmer-

Uw dw.

B.

king, maar heeft hij er letterlijk niets dan goeds van te zeggen.

Dit betekent nog te meer, omdat zijn bezoek heeft plaats gehad op een voor dat hospitaal ongunstige tijd: toen Dr. Scheu-erer reeds veertien maanden vroeger naar Holland vertrokken was, en Dr. Esser nog in Holland vertoefde; en toen voor het hos-pitaal in zijn ganschen omvang, alle leiding en verzorging zeds reeds langer dan een jaar was beperkt geweest tot den waarnemenden geneesheer Van der Ley (dien de heer van Kol, wetende dat Dr. Esser benoemd was, bij vergissing voor dezen heeft aangezien), met de twee Hollandsche hoofdverpleegsters.

En voorts is bij dat goed getuigenis wel vooral opmerkelijk, dat de schrijver blijk-baar het meest getroffen is door den Chris-telijken geest in het hospitaal, door zijn duidelijk uitkomend karakter van Zendings-hospitaal; tegen voor ons een bewijs te meer is, dat het inderdaad zijn doel goed in het oog houdt, en er nu reeds krachtig toe medewerkt.

Maar laat nu verder het woord zijn aan den heer Van Kol zelf, die zijn bezoek aldus beschrijft (blz. 783):

.... Langs een breedten postweg, door dorpen en over markten, was ik de grens van Djokja voorbijgleden, en dus in het Rijk van den Sultan aangekomen.

Al dadelijk kreeg ik den indruk, van hier een meer siliver type van het Javaansche ras te ontmoeten. De inlander hier is langer dan de Soendanees, minder fonsch gebouwd dan de Madoerees; zijn ietwat vooruitstakende lip-pen en breede jukbeenderen ontsaemen echter niets aan het bevalige van het sijn besneden gelaat. Doch hun zachte trekken missen alle beweegelijkheid; er ligt iets geheimzinnigs achter dien gedweeen blik, waaruit men zou lezen lijdelijk berusten, het geduldig dragen sedert eeuwen van het slavenrijk.

Van eenig blijk van volkswelvaart was langs dezen weg geen sprake; langs breede assem-blenden stonden armoedige huizen, en door ver-vallen stadspoorten komt men Djokjakarta binnen. Zoodra de tijd mij dat toeliet, bezocht ik er de stichting van Dr. Scheurer, het Pe-tronella-Hospitaal.

Op een kruispunt, waar de groote wegen naar Solo, Djokja, Wonorejo en Magelang elkaander snijden, staat een groote witte paal, waarbij men, indien men zoolks ik dien 8 ven Augustus van de hoofdplaats komt, links om slaat, langs een rij van nette woningen, tot men een vroolijke groep van ietwat Zwitscher uitziende huizen nadiert, het Hospitaal boven-genoemd. Te vergeefs had ik mijn dogcart-koetsier trachten uit te duiden, dat ik de inrichting van Dr. Scheurer wilde bezoeken. Die naam was hem onbekend, doch nauwelijks had ik de bestemming van het hospitaal on-schreven, of er kwam een glans in zijn oogen, en hij begreep mij. Het was de „Doctor Toe-loeng” (hulpdokter), die „Doctor kassian” (medelijdende dokter), dien ik zocht. Geen schoo-ner getuigenis voor die stichting is denkbaar, dan dat van dien Javaanschen koetsier, die wist dat daar hulp werd verleend aan kranken, medelijden gevoeld werd voor en betoond werd aan allen die leden.

Reeds dadelijk zag ik daarvan de bewijzen, nog voor ik het erf betrad....

Hier volgen dan eenige beschrijvingen van Javanen, die de kliniek bezochten; waarna het verhaal aldus voortgaat (blz. 784):

.... Dien dag hadden er 83 van de klini-ek gebruik gemaakt, welk aantal soms tot 132 stijgt. De zware zieken worden lieverlijk opgenomen, waarbij de mannen van de vrou-wen worden gescheiden. Er is plaats voor 100 kranken, doch steeds komt men plaatsen te kort.

Gesticht in 1897, ligt deze ziekeninrichting op een uitstekend gekozen terrein, in het vrije veld en toch niet te ver van de stad, met volop water en in een het gemoed tot rust stem-mende omgeving. Op een fraai aangelegd erf, rijk met groen en beesters begroeid staan en-kele langwerpige gebouwen, ingericht voor 30 lijdens, alle van een galerij voorzien, om den zieken het verblijf in de open lucht steeds mogelijk te maken. De rechiervleugel is voor de mannen, de linker voor de vrouwen; in het midden staan goed ingerichte bad-, wasch- en andere gelegenheden, gemakkelijk te reinigen. Bij elke zaal behoort een isoleer-kamer en een verblijf voor den oppasser of de oppassers. Verder is er een operatiezaal, een sectie en doodenkamer, een goed afgezonderd verblijf voor lijdens aan besmettelijke ziekten. Een apotheek en laboratorium ontkopen er evenmin als behoorlijke verblijven voor het Europeesch en het Indisch personeel. Alles staat dicht bijeen en is gemakkelijk te berei-ken voor ieder die er iets noodig heeft.

De ligging der zieken in de zalen en hun verpleging is uitnemend. Zij worden goed verzorgd, liggen ruim en luchtig, en genieten er een zekere vrijheid, het beste middel om vooreen Javanen het onaangename weg te nemen, dat er voor hem verboden is aan de verple-ging in een hospitaal. Voor de verpleging ook van meer gekoede Javanen is gezorgd, en zelfs Javanen uit den deftigen stand laten zich nu opnemen.

Eer men tot de oprichting overging, moest er zekerheid worden verkregen dat de Sultan van Djokjakarta zich niet verzetten zou tegen de oprichting van dit hospitaal, in verband met den missionarischen dienst; en daarvoor is in het contract van erfpacht, dat men noodig had voor het bouwterrein, gemaakt. Terwijl de Soesoehoenan van Solo weigerde een hos-pitaal van Christenen toe te laten, gaf de Sul-tan gretig toestemming, en stelde hij zelfs zijn eigen geslacht te Toengka, bestemd voor hulp aan zwaar gewonden en melaatschen, onder Europeesch toezicht.

De medische dienst wordt aan de minvermo-gende patiënten gratis verstrekt, en met tevens dienen om het Evangelie onder de bevolking ingang te doen vinden. Europee-nen worden er niet dan bij hooge uitzonde-ring toegelaten. De Regering geeft een jaar-lijksche subsidie van 7.000, en de rest moet hijsamenkomen door particuliere bijdragen, die niet altijd even ruim vloeien, zoodat veel goeds ongedaan moet blijven. Te Krakal, bij de warme minerale bronnen aldaar, is in een oude pasangrahan een hulphospitaal opgericht met 25 bedden, onder toezicht van den sendeling Bakker, die voorloopige hulp kan verschaffen onder toezicht van Dr. Scheurer en Dr. Esser. Een subsidie van 6.000 werd toegestaan.

De ontwerper van het plan, de spil waar alles om draait, is Dr. Scheurer, dien ik er ech-

ter tot mijn innig leedwezen niet aantrof; wegens ziekte was hij naar Holland moeten vertrekken. Doch in Dr. S. D. J. Esser, een zoon van den nobelen man, dien ik jaren geleden in Beroek had leeren kennen, en met wien ik nog lang in briefwisseling was geble-ven, vond ik een niet minder aangename en bekwamen gids. Scheurer behoort niet tot een bepaald zendingsgenootschap; hij is uitgezon-den door het Bestuur der Gereformeerde Kerk in Nederland. Zijn werk is is niet de predi-king van zijn geloof, noch de bekeering van den Inlander aan wien hij hulp verleent. Eerst wanneer de lijder genezen is, verwijst hij hem naar den Bijbel, en naar den God wiens zegen zijn werk deed slagen. Hij vindt steun in zijn vrouw, die zelfs te midden van den meest afmattenden arbeid hem trouw ter zijde staat, en zonder wier medewerking hij nooit al de moeilijkheden van het begin had kunnen overwinnen. Naast hem staan, met Dr. Esser, twee Europeesche verpleeg-sters, daarvoor speciaal opgeleid. Dr. Scheurer heeft zich doen kennen niet alleen als een practisch en liefdevol arts, doch ook als een degelijk kenner van het zoo moeilijk te door-groonden karakter van den Javanen, die ver-troouwen stelt in den „man die helpt” en die, wanneer hij ziet dat Dr. Scheurer eerst de hulp van zijn Toewan Allah heeft ingeroepen, zich met volle vertrouwen onderwerpt aan het operatieme, waarvoor vroeger bijna allen zonder uitzondering bang waren. Na vele jaren van zwaren arbeid en strijd tegen allerlei moeilijkheden, moest Dr. Scheurer in koelere klimaten herstel van gezondheid zoeken; en is de zoo omvangrijke taak, veel te zwaar voor zulk een beperkt personeel, aan den heer Esser opgedragen, die ze even-eens vol liefde en toewijding vervult.

Onder zijn leiding door de ziekenzaal wan-delend, vernam ik eenige bijzonderheden....

De hier volgende bijzonderheden over eenige ziekten overslaande, lezen we verder (blz. 786):

Ongelukken komen in de fabrieken nog al eens voor; nu eens wordt er een koolie door een drietien gepakt, of onder raden ver-pletterd, worden vingers afgesneden door de machines of ledematen verbrijzeld. De fabri-kanen betalen geregeld een bijdrage van 1/2 ct. per arbeider per maand, hebben dus een soort ziekteverzekering ingevoerd. Het bezoek van vrienden wordt vrij toegelaten; een enkele maal maal, wanneer de man erg „heimweg” naar zijn vrouw heeft, deze in het hospitaal verblijven. In het algemeen is er zooveel vrijheid aan de patiënten gelaten als dat in een hospitaal maar eenigszins mogelijk is, en wat leidderlike en zorgvolle verpleging betreft, die kan moeilijk ergens worden overtroffen.

Daar hier veel inwendige ziekten voor-komen, waarbij zooveel van de verpleging afhangt, worden de Inlandsche verpleegsters met de meeste zorg gekozen, en zorgvuldig opgeleid met de krachten waarover men be-schikt. Zij leeren er tevens de kleinijes ver-zorgen, wat haar in later jaren van veel nut zal zijn, — een winst voor haarzelf en voor haar omgeving. Arbeid is er steeds genoeg voor allen, vooral wanneer een der verpleegsters door malaria wordt aangetast, wat kort voor mijn komst nog het geval was. Dan is er meer werk, meer waken en drukte voor al de overigen, vooral wanneer dat gedurende den maaltijd der suikerfabrieken voorkomt. De indruk dien men van deze Javaansche verpleegsters krijgt, is zonder eenig voorbehoud gunstig te noemen; waarschijnlijk behooren zij wel tot de elite van haar volk, ook al is haar afkomst gering. Haar handigheid, geho-orzaamheid en toewijding worden dan ook door allen die met haar in aanraking kwa-men, dankbaar erkend.

Nog een andere ontmoeting roerde mij diep. Links in den hoek van een der zieken-zalen zag ik achter een scherm, om hem aan het oog der andere lijdens te onttrekken, een zwaar gewond man liggen. Een vallende rotssteen had hem een deel van het hoofd verbrijzeld en akelig vermist; het was pijn-lijk en te zien. Men was juist bezig zijn wonden te verplegen en hem van bloed te reinigen; en een stap verder gaande, zag ik daar half verscholen achter het scherm, voor een tobbe vol bebloede doeken met een even-eens bebloede spons in de hand een jong Nederlandsch meisje staan, dat manmoedig haar zenuwen beheerschte om van dezen bruinen lijder de snauuten te verminderen. Dat edele meisje had in eigen land hoogen rang, eer en aanzien prijgegeven, om hier de dorstigen te laven, de kranken te genezen, de wonden te heelen, trouw aan het Evan-gelie dat zij belijdt....

Welk een liefde sprak er uit haar woorden. „In den beginne vermoet het de zenuwen, dat dagelijksch aanschouwen van steeds her-nieuwd lijden; men deelt de smarten op het nobek geleiden, en men is bedroefd wanneer de dood iemand wegneemt, dien men dag en nacht verpleegde, wiens vertrouwen men won, en die ons dan moet verlaten. Want men raakt gehecht aan dit kinderlijke volk en zoo gaarne willen wij hun toonen, dat in Christus geen verschil in ras, geen onder-scheid in stand is; dat beschaving of on-wikkeling geen beletsel zijn om hem als men-schen en broeders te behandelen.” Geen hooghartig neerzien op den zoon van ander ras; hier spraken daden en woorden van liefde en van gehechtheid aan dat eeuwen-lang vertrapte en verachte volk. Geen won-der, dat die beide „Zusters,” de dames Kuiper en Rutgers, de harten en het ver-trouwen der Javanen hadden gewonnen, want wat ik van de ene zeide is ook in alle op-zichten op de andere van toepassing. Ook zij had het woord verstaan: „neem uw kruis op en volg Mij”. En in vreemde landen, ver van vrienden en mager, gingen die beide vrouwen haar jeugdig leven slijten aan het smartbed der kranken, om woorden van troost en hoop te spreken tot de stervenden. Zij leerden de schoone doch zoo moeilijke taal van het volk, aan welks welzijn zij met blijden moed en opgewektheid zooveel ten over brachten.

Welke heerlijke gaven zijn er toch in een vrouwenhand verborgen; welk een voortocht mag het heeten, om in onze eeuw vol ma-te rialisme en egoïsme, menschen te leeren kennen, wier geluk het is zich te geven aan anderen, en dezen, zoo mogelijk, te brengen tot het geloof dat hun zelf heil, kracht en vrede schenkt. Op zulke aanhangers mag het Christendom trotsch zijn; denrukken on-t houden zelfs niet-geloovers den tol van hun eerbied niet.

Een man als Dr. Groneman, opgegroeid met het geslacht dat eenmaal Vogt en Moie-

schot aanba-sterven, heeft langen tijd v. Hij legde ge voor die mar-belangen van den, maar ve-voorrechte a-zich veel, ha-krachten aan-zich uit zul-onverdeelde taak”....

.... „Zulk voort, „verdi-meer nog da-Die woorden en met een hart verliet i-liefde”.

Een goe-zooveel in warno, als kinderren te Kolonie te S-nella Hospita-leert men h-beste gedaan-gelooft van i-laten ten gro

Zulk een ge-ting van beali-de pen van i-als een der So-die dus zeken-blinde ingeno-mag voor ha-en opwekken-tevens een gi-schrijver zelve-waardeering n-hij hier die ook zoo treft-onterzijds ook

Dr.

Op Donderda-de heer Rijk K-de Stedelijke U-lijke wijze den-kunde Hij dee-proefschrift, ze-lende „Over-sche factoren i-en secretie.”

Volgens de l-proefschrift „on

het stroomen v-diffusie heeft. O-Dr. H. J. Ham-sneidheid van de betgeen in vivo-riostatische, o-keuzenlijken ia-wege de conclusi-den invloed van „De uitkomst dat de sneidheid resultaat der pe-het stroomen i-anderingen in of den druk, w-Het proefsch-stukken, hande-deelte, physiël-deelte en samen

Vooraf het wetenschap in l-geloooven in G-Schepper des D-sonder van gro-Vanwaar is h-dere vraag split-Niet alleen het-evolutie en sch-maare alle leven-zijn vitalisme e-welke onvertoer-Op grond nu v-i in de eerste d-nitgeplozen, kan-wetenschappelij-hoofdstuk zijne-in rekeren zij t-Enkele aanhaal-van dit hoofdst

Bl. 237. „Teg-deren, die zee-houdt de wetes-met Dr. Kuyp-waar het gelo-bouwd wordt, v-De een stelt e-ande het er-de ander moni-de een is vitali-stelt het boven-de ander het m-Bl. 243. „Tot-het dierenrijk a-der evolutie, v-na/hanbelijkhe-kunnen variere-laet zich niet d-afleiden. Over-onathankelijkhe-dit vinden wij-bij zijne etem-kan variëren, z-zoals gebleke-secretie, darm i-vergelijkende st-der physiologie-chemie, doen d-als prikkels v-causale efficien-klaren de werk-Bl. 246. „Do-en ziet men i-Hoogste Intell-wetenschap het-Dan is de wet-andere relaties-Bl. 248 eindt

